Кәсіптік стандарт: «Топырақтың сот сараптамасы»

1-ші тарау. Жалпы ережелер

1. Кәсіптік стандарттың қолдану аясы: "Кәсіптік біліктілік туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 5-бабының 5-тармағына сәйкес "Топырақты сот-сараптамалық зерттеу" кәсіптік стандарты әзірленді, ол топыраты сот-сараптамалық зерттеу жүргізу жөніндегі сот сарапшысының біліктілік, құзыреттілік деңгейіне, еңбек мазмұнына, сапасына және жағдайларына қойылатын талаптарды айқындауға арналған және сот-сараптама қызметі саласында қолданылады.

2. Осы кәсіптік стандартта мынадай терминдер, анықтамалар мен қысқартулар қолданылады:

1) арнайы химиялық заттарды сот-сараптамалық зерттеу нысанасы – адамның, жануардың болғандығын және заттың жергілікті жердің нақты учаскесінде болғандығын куәландыратын, криминалистика және жаратылыстану-техникалық ғылымдар саласындағы арнайы ғылыми білімдер негізінде белгіленетін нақты деректер;

2) арнаулы химиялық заттарды сот-сараптамалық зерттеу объектілері – тасымалдаушы заттарда (көлік құралдарында, киімде, аяқ киімде, бұзу құралдарында, жарақат алу және кісі өлтіру құралдарында және т. б.) топырақ тектес заттарды қалыптастыру, қабаттастыру учаскелерінің топырақтары, оқиға орнынан топырақ үлгілері, сондай-ақ сараптама нысанасына жататын істің өзге де материалдары;

3) білім – кәсіптік міндет шеңберінде іс-әрекеттерді орындау үшін қажетті зерделенген және меңгерілген ақпарат;

4) дағды – кәсіби тапсырманы толығымен орындауға мүмкіндік беретін білім мен дағдыларды қолдану қабілеті;

5) жазба – қол жеткізілген нәтижелер туралы мәліметтерді немесе жүзеге асырылған қызметтің куәлігін қамтитын құжат (қадағалауды ресімдеу және верификация жүргізу, алдын алу және түзету іс-әрекеттері туралы куәліктерді ұсыну үшін;

6) топырақ – топырақ түзілу факторларының бірлескен әсері кезінде құрлықтың беткі қабаттарын қайта құру нәтижесінде пайда болатын табиғи объект.

3. Осы кәсіптік стандартта мынадай қысқартулар қолданылады

1) БТБА – жұмысшылардың жұмыстары мен кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы;
2) БА – біліктілік анықтамалығы;
3) СБШ – салалық біліктілік шеңбері;
4) ЭҚЖЖ – Экономикалық қызмет түрлерінің жалпы мемлекеттік жіктеуіші.

2-ші тарау. Кәсіптік стандарттың паспорты

4. Название профессионального стандарта: Топырақтың сот сараптамасы
5. Кәсіптік стандарттың коды: O84230008
6. ЭҚЖЖ секциясын, бөлімін, тобын, сыныбын және кіші сыныбын көрсету:

O Мемлекеттік басқару және қорғаныс; міндетті әлеуметтік қамтамасыз ету
84 Мемлекеттік басқару және қорғаныс; міндетті әлеуметтік қамтамасыз ету
84.2 Мемлекеттің қоғамға қызметтерді тұтастай ұсынуы
84.23 Әділет саласындағы қызмет және сот әділдігі
84.23.0 Әділет саласындағы қызмет және сот әділдігі

7. Краткое описание профессионального стандарта: осы стандарт біліктілік пен құзыреттілік деңгейіне, біліктілік куәлігін алуға үміткер сарапшыларға, сот сарапшыларына (бас, жетекші, аға; лицензия негізінде сот-сараптама қызметін жүзеге асыратын тұлғаларға), сот ісін жүргізу құқығына біліктілік куәлігі бар талаптарды белгілейді "Топырақты сот-сараптамалық зерттеу" мамандығы бойынша сараптамалар (зерттеулер), біліктілік пен құзыреттілік деңгейіне, сот сараптамасы органының бөлім/бөлімше, сектор басшысына еңбек мазмұнына, сапасына және жағдайына қойылатын талаптар.

8. Кәсіптер карточкаларының тізімі:

1) Бөлім басшысы (өзге салаларда мамандандырылған) - 6 уровень ОРК
2) Сот сарапшылары - 6 уровень ОРК

3-ші тарау. Кәсіптер карточкалары

9. Кәсіптің карточкасы «Бөлім басшысы (өзге салаларда мамандандырылған)»:	
Топтың коды:	1329-1
Қызмет атауының коды:	1329-1-028
Кәсіптің атауы:	Бөлім басшысы (өзге салаларда мамандандырылған)
СБШ бойынша біліктілік деңгейі:	6

подуровень квалификации по ОРК:	-		
БТБА, БА, үлгілік біліктілік сипаттамалары бойынша біліктілік деңгейі:			
Кәсіптік білім деңгейі:	Білім деңгейі: жоғары білім (бакалавриат, маман дәрежесі, ординатура)	Мамандық: Биологиялық және сабақтас ғылымдар	Біліктілік: -
	Білім деңгейі: жоғары білім (бакалавриат, маман дәрежесі, ординатура)	Мамандық: Қоршаған орта	Біліктілік: -
	Білім деңгейі: жоғары білім (бакалавриат, маман дәрежесі, ординатура)	Мамандық: Агрономия	Біліктілік: -
Жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар:			
Формалды емес және информалы біліммен байланыс:	Қажет емес		
Кәсіптің басқа ықтимал атаулары:			
Қызметтің негізгі мақсаты:	Топырақтың сот сараптамасын жүргізу саласындағы кәсіптік қызметке қойылатын бірыңғай талаптарды әзірлеу, еңбек нарығының қазіргі заманғы қажеттіліктеріне жауап беретін және қызметкерлердің біліміне, машығына, дағдыларына және жеке құзыреттеріне қойылатын тиісті талаптарды жүйелі және құрылымдық жағынан сипаттау		
Еңбек функциялардың сипаттамасы			
Еңбек функцияларының тізбесі:	Міндетті еңбек функциялары:	1. Бөлімше жұмысына басшылық ету 2. Сараптама тағайындайтын органдармен өзара іс-қимыл	
	Қосымша еңбек функциялары:	1. Ғылыми-зерттеу, ғылыми-әдістемелік және оқу-әдістемелік жұмыстарға қатысу	
Еңбек функциясы 1: Бөлімше жұмысына басшылық ету	Дағды 1: Бөлімшенің перспективалық және ағымдағы жұмыс жоспарларын әзірлеу	Машықтар:	
		1. Бөлімшенің қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді жұмыс жоспарларын қалыптастыру және олардың орындалуын іске асыруға бақылауды жүзеге асыру; 2. Бөлімшенің мақсаттарын және оның осы мақсаттарға қол жеткізу көрсеткіштерін айқындау; 3. Бөлімше қызметіндегі негізгі тәуекелдерді және оларды жою немесе азайту әдістерін айқындау; 4. Бөлімше процестерінің тиімділігінің негізгі көрсеткіштерін айқындау; 5. Өндірістік есептерді қалыптастыру.	
		Білімдер:	
		1. Ұйымның стратегиясы/саясаты, мақсаттары, даму жоспарлары және басқа да нормативтік құқықтық құжаттары; 2. Менеджмент, стратегиялық және бюджеттік жоспарлау, ұйымдастырушылық даму саласындағы теориялық және практикалық білімдер; 3. Жоспарлау және әкімшілендіру негіздері; 4. Сараптама жүргізу туралы есептілікті жасау тәртібі мен мерзімдері.	
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-	

Дағды 2: Бөлімшенің жұмысын ұйымдастыру және қамтамасыз ету	Машықтар:
	1. Персоналдың жұмысына басшылық ету, міндеттерді қалыптастыру және олардың орындауын қадағалау; 2. Өз құзыреті шегінде ұйымның басқа бөлімшелерімен және өзге де ұйымдардың өкілдерімен бөлімшенің тиімді өзара іс-қимылын жүзеге асыру; 3. Бөлімшенің материалдық-техникалық ресурстарға деген қажеттілігін анықтау бойынша талдау жүргізу; 4. Зертхананы материалдық-техникалық жабдықтау мен жарақтандыруға өтінімдер жасау және ресімдеу; 5. Тауарлық-материалдық құндылықтардың, реактивтердің кіріс бақылауын, оларды есепке алуды және есептен шығаруды жүргізу; 6. Персонал қызметінің тиімділігін талдау және бағалау, орындалған жұмыс нәтижелері бойынша бағыныштыларға кері байланыс ұсыну; 7. Қызметкерлерді тиімді ынталандыру жүйесін әзірлеу. Жанжалды жағдайлардың алдын алу. 8. Бөлімшенің персоналға қажеттілігін айқындау, сондай-ақ олардың кәсіптік деңгейін ескере отырып, персоналды іріктеуді жүзеге асыру. Жаңадан қабылданған персоналды бейімдеу бойынша іс-шаралар әзірлеу; 9. Сот сараптамасы органы басшысының қарауына қызметкерлерді тағайындау, ауыстыру және жұмыстан босату туралы ұсынымдар, оларды көтермелеу туралы немесе оларға жаза қолдану туралы ұсыныстар енгізу; 10. Персоналды даярлауды, біліктілігін арттыруды іске асыруды қамтамасыз ету; 11. Бөлімше ресурстарын ұтымды пайдалануды, жабдықтар мен аспаптардың сақталуы мен жұмыс жағдайын қамтамасыз ету; 12. Нұсқаулықты өткізуді ұйымдастыру, еңбекті қорғау, қауіпсіздік техникасы, өндірістік санитария, өрт қауіпсіздігі, сондай-ақ санитариялық-эпидемиологиялық талаптар жөніндегі нұсқаулықтардың, қағидалар мен нормалардың сақталуына бақылауды жүзеге асыру.
	Білімдер:
	1. Сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. Ішкі нормативтік құжаттар, бөлімше қызметкерлерінің лауазымдық міндеттері; 3. Еңбекті ұйымдастыру және басқару негіздері, олардың нысандары мен әдістері, еңбек заңнамасы, ішкі еңбек тәртібінің қағидалары; 4. Адами ресурстарды басқару, персоналды оқыту және дамыту тетіктері; 5. Персоналдың қызметін бағалау әдістері, қызметкерлерді ынталандырудың, олардың қатысу деңгейін арттырудың әдістемелері мен тетіктері; 6. Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғаудың, өндірістік санитарияның, өрт және санитариялық-эпидемиологиялық қауіпсіздіктің талаптары; 7. Реактивтерді, тауарлық-материалдық құндылықтардың кірісін бақылау, оларды есепке алу және есептен шығару тәртібі; 8. Пайдаланылатын техникалық құралдарды пайдалану мен қызмет көрсету қағидалары.
Дағдыны тану мүмкіндігі:	-

	Дағды 3: Бөлімше жұмыстарының орындалу барысын бақылау	Машықтар:	
		1. Жұмыс жоспар-кестелерінің орындалуын бақылау; 2. Құрал-сайманнның, аппаратура мен жабдықтардың дұрыс пайдаланылуын, реактивтердің ұтымды қолданылуын (егер олар қолданылса), персоналдың қауіпсіздік техникасын сақтауын бақылау; 3. Сараптаманы жүргізу сапасын ішкі бақылау жүйесін ұйымдастыру; 4. Сараптамалық қорытындыны сарапшының тәуелсіздігі қағидатын сақтай отырып, жүргізілген зерттеудің толықтығын, тұжырымдардың ғылыми негізділігін, алынған нәтижелердің дұрыстығын және сараптамалық қорытындыны ресімдеу сапасын тексеру; 5. Персоналдың лауазымдық міндеттерін, оның ішінде сот сараптамасы саласындағы әдеп қағидаттарын, ақпараттың құпиялылығын орындауын бақылауды жүзеге асыру; 6. Сарапшының қорытындыларын ішкі және сыртқы рецензиялау процесіне қатысу; 7. Сараптамалық қателіктердің алдын алуды жүргізу; 8. Қойылған мақсаттарға қол жеткізу мониторингін жүзеге асыру.	
		Білімдер:	
		1. Бөлімшеде қолданылатын жабдықтар мен аппаратураларды пайдаланудың негізгі технологиялық процестері мен ерекшеліктері; 2. Сот-сараптамалық зерттеулер өндірісінің сапасын бақылауды ұйымдастыру қағидаттары; 3. Ішкі нормативтік құжаттар, бөлімше қызметкерлерінің лауазымдық міндеттері; 4. Құпия қызметтік ақпаратты қорғау талаптары.	
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-	
Еңбек функциясы 2: Сараптама тағайындайтын органдармен өзара іс-қимыл	Дағды 1: Сот сараптамаларын жүргізу бойынша сараптамаларды тағайындайтын органдармен өзара іс-қимыл	Машықтар:	
		1. Сот сараптамасын жүргізуге арналған шығыстар сметасын жасау және сараптама тағайындаған органға сараптама жүргізуге байланысты шеккен шығыстар туралы есеп ұсыну; 2. Өз құзыреті шегінде процестік әрекеттерге маман ретінде қатысу;	
		Білімдер:	
		1. Қазақстан Республикасының сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. Сараптама құнын есептеу жөніндегі тарифтер мен әдістер.	
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-	
	Дағды 2: Сараптаманы тағайындайтын органдардың қызметкерлеріне консультация беру	Машықтар:	
		1. Сот сараптамаларын (зерттеулерін) ұйымдастыру және жүргізу мәселелері бойынша сараптама тағайындайтын органдар қызметкерлеріне ақпараттық-түсіндіру жұмыстарына қатысу; 2. Сот сараптамаларын (зерттеулерін) ұйымдастыру және жүргізу мәселелері бойынша сараптама тағайындайтын органдардың қызметкерлері үшін семинарлар өткізу.	

		Білімдер:	
		1. Қазақстан Республикасының сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. Қылмыстық және азаматтық істер бойынша, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша материалдарды дайындау және ұсыну ерекшеліктері; 3. Сот экспертологиясы және криминалистика негіздері.	
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-	
Қосымша еңбек функциясы 1: Ғылыми-зерттеу, ғылыми-әдістемелік және оқу-әдістемелік жұмыстарға қатысу	Дағды 1: Сот сараптамасы саласындағы ғылыми қызметке қатысу	Машықтар:	
		1. Технологиялардың, ғылыми әзірлемелердің заманауи деңгейін ескере отырып, топырақты сот-сараптамалық зерттеуді дамытудың ағымдағы жай-күйі мен перспективаларын зерделеу және талдау; 2. Ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу үшін ұсыныстар мен техникалық-экономикалық негіздеме әзірлеу; 3. Ғылыми зерттеу нәтижелерінің техникалық және экономикалық әсерін негіздеу; 4. Ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыруды және өткізуді жоспарлау; 5. Деректерді жинау, талдау және жүйелеуді жүзеге асыру; 6. Зерттеу жұмыстарының жоспарларына ағымдағы және қорытынды бақылауды, бағалауды және түзетуді жүзеге асыру; 7. Сынақтар мен өлшемдердің тиісті әдістері мен әдістемелерін қолдану; 8. Ғылыми зерттеулер барысында жүргізілетін сынақтардың нәтижелерін талдау; 9. Ғылыми-зерттеу жұмыстарының нәтижелерін ресімдеу; 10. Сот-сараптамалық зерттеулердің әдістемелерін, техникалық шешімдерді, ғылыми зерттеулердің әзірлемелерін әзірлеуге, сынақтан өткізуге, валидациялауға және енгізуге қатысу; 11. Орындалған жұмыстың, ғылыми зерттеулердің және/немесе ғылыми-техникалық әзірлемелердің нәтижелері бойынша есептер дайындау; 12. Мақалалар, монографиялар, әдістемелік ұсыныстар мен оқу құралдарын дайындауға қатысу; 13. Жарияланымдар мен ғылыми әзірлемелерге рецензия жүргізу; 14. Сараптамалық қателіктер жіберуге ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау мақсатында сараптамалық практиканы қорытуды жүргізу, сондай-ақ сараптамалық қателіктердің алдын алуға бағытталған ұсыныстарды әзірлеу.	
		Білімдер:	
		1. Сот сараптамасы саласындағы отандық және шетелдік ғылым мен технологияның заманауи жетістіктері; 2. Ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізудің әдіснамасы; 3. Ғылыми-зерттеу жұмыстары мен жарияланымдар нәтижелерінің мазмұнына және ресімдеуге қойылатын үлгілік талаптар; 4. Сот-сараптамалық зерттеулер әдістемелерін әзірлеу, сынақтан өткізу және енгізудің негізгі қағидаттары; 5. Ғылыми зерттеулер жүргізу немесе ғылыми-техникалық әзірлемелерді орындау бойынша әдістемелік материалдар.	
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-	

	Дағды 2: Сот сараптамасы саласындағы нормативтік құқықтық актілер мен нормативтік құжаттардың жобаларын әзірлеуге қатысу	Машықтар:
		1. Сот-сараптама қызметі саласындағы нормативтік құқықтық актілердің жобаларын қолданыстағы заңнамаға, реттеу мақсаттарына сәйкестігіне, енгізілетін нормалардың тиімділігі мен олардың салдарына талдау жасау; 2. Сот-сараптама қызметін нормативтік-құқықтық реттеуді жетілдіру, қолданыстағы нормативтік құқықтық актілерге өзгерістер енгізу немесе қайта қарау, жаңа нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу жөнінде ұсыныстар қалыптастыру; 3. Сот сараптамасы саласындағы нормативтік құқықтық актілердің жобаларын әзірлеуге қатысу.
		Білімдер:
		1. Сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. "Құқықтық актілер туралы" Қазақстан Республикасының Заңы; 3. Нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу, қабылдау, өзгеріс енгізу тәртібі, сондай-ақ нормативтік құқықтық актілерді ресімдеудің тәртібі.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-
	Дағды 3: Сот сарапшыларын кәсіптік даярлауға, біліктілігін арттыруға қатысу	Машықтар:
		1. Топырақты сот-сараптамалық зерттеу жүргізу құқығына біліктілік куәлігін алуға үміткерлерді даярлауға, осы саладағы сот сарапшыларының біліктілігін арттыруға қатысу; 2. Оқыту курстарына, сот сарапшыларының біліктілігін арттыруға лектор, дайындық басшысы ретінде қатысу; 3. Кадрларды даярлаудың, біліктілікті арттырудың перспективалық және ағымдағы жоспарларын әзірлеуге қатысу; 4. Оқу-әдістемелік құжаттаманы, оқыту және бақылау құралдарын әзірлеуге қатысу; 5. Кәсіптік оқыту мен біліктілікті арттырудың нысандары мен әдістерін жетілдіруге қатысу; 6. Оқыту нәтижелерінің көрсеткіштерін және оның тиімділігін талдауды жүзеге асыру.
		Білімдер:
		1. Қазақстан Республикасының сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. Оқу- әдістемелік кешендерді әзірлеудің негізгі қағидаттары мен тәртібі; 3. Баяндамалардың, семинарлық және практикалық сабақтардың жоспарларын жасау тәртібі; 4. Оқытудың теориясы мен әдістемесінің негіздері; 5. Сот сарапшыларын даярлау және олардың біліктілігін арттыру мәселелері жөніндегі әдістемелік материалдар; 6. Сот сарапшыларын кәсіптік даярлаудың, біліктілігін арттырудың нысандары, түрлері, әдістері мен құралдары; 7. Оқыту шығындарын қаржыландыру тәртібі; 8. Кадрларды даярлау және біліктілігін арттыру жөніндегі есептілікті жасау тәртібі.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-

<table>
<tr><td>Жеке құзыреттерге қойылатын талаптар:</td><td colspan="3">Жүйелі ойлау
Стратегиялық ойлау
Командада жұмыс істей білу
Көшбасшылық
Ұжымды басқару
Тиімді коммуникация дағдылары
Тұрақты өзін-өзі дамыту
Инновация</td></tr>
<tr><td>Техникалық регламенттер мен ұлттық стандарттардың тізімі:</td><td colspan="3">-</td></tr>
<tr><td rowspan="2">СБШ -нің ішіндегі басқа кәсіптермен байланыс:</td><td>СБШ-нің деңгейі:</td><td colspan="2">Кәсіптің атауы:</td></tr>
<tr><td>7</td><td colspan="2">Басшы/басшының орынбасары</td></tr>
<tr><td colspan="4">10. Кәсіптің карточкасы «Сот сарапшылары»:</td></tr>
<tr><td>Топтың коды:</td><td colspan="3">2611-7</td></tr>
<tr><td>Қызмет атауының коды:</td><td colspan="3">2611-7-002</td></tr>
<tr><td>Кәсіптің атауы:</td><td colspan="3">Сот сарапшылары</td></tr>
<tr><td>СБШ бойынша біліктілік деңгейі:</td><td colspan="3">6</td></tr>
<tr><td>подуровень квалификации по ОРК:</td><td colspan="3">-</td></tr>
<tr><td>БТБА, БА, үлгілік біліктілік сипаттамалары бойынша біліктілік деңгейі:</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td rowspan="3">Кәсіптік білім деңгейі:</td><td>Білім деңгейі:
жоғары білім (бакалавриат, маман дәрежесі, ординатура)</td><td>Мамандық:
Биологиялық және сабақтас ғылымдар</td><td>Біліктілік:
-</td></tr>
<tr><td>Білім деңгейі:
жоғары білім (бакалавриат, маман дәрежесі, ординатура)</td><td>Мамандық:
Қоршаған орта</td><td>Біліктілік:
-</td></tr>
<tr><td>Білім деңгейі:
жоғары білім (бакалавриат, маман дәрежесі, ординатура)</td><td>Мамандық:
Агрономия</td><td>Біліктілік:
-</td></tr>
<tr><td>Жұмыс тәжірибесіне қойылатын талаптар:</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Формалды емес және информалы біліммен байланыс:</td><td colspan="3">Қажет етілмейді</td></tr>
<tr><td>Кәсіптің басқа ықтимал атаулары:</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Қызметтің негізгі мақсаты:</td><td colspan="3">Топырақты сот-сараптамалық зерттеу жүргізу саласындағы кәсіптік қызметке қойылатын бірыңғай талаптарды әзірлеу, еңбек нарығының қазіргі заманғы қажеттіліктеріне жауап беретін және қызметкерлердің біліміне, машығына, дағдыларына және жеке құзыреттеріне қойылатын тиісті талаптарды жүйелі және құрылымдық жағынан сипаттау</td></tr>
<tr><td colspan="4">Еңбек функциялардың сипаттамасы</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Еңбек функцияларының тізбесі:</td><td>Міндетті еңбек функциялары:</td><td colspan="2">1. «Топырақты сот-сараптамалық зерттеу" мамандығы бойынша сот сараптамасын жүргізу
2. Сараптама тағайындайтын органдармен өзара іс-қимыл</td></tr>
<tr><td>Қосымша еңбек функциялары:</td><td colspan="2">1. Ғылыми-зерттеу, ғылыми-әдістемелік және оқу-әдістемелік жұмыстарға қатысу</td></tr>
<tr><td>Еңбек функциясы 1:
«Топырақты сот-сараптамалық зерттеу" мамандығы бойынша сот сараптамасын жүргізу</td><td colspan="3"></td></tr>
</table>

	Дағды 1: Келіп түскен сараптама/зерттеу объектілерін және іс материалдарын қабылдау және қарап шығу	Машықтар:
		1. Ұсынылған объектілердің, олардың санын сараптама тағайындау туралы қаулыда (ұйғарымда) көрсетілген тізбеге сәйкестігін тексеру; 2. Сараптама/зерттеу объектілерінің бүліну, түрінің өзгеруін, ауыстырылу мүмкіндігін болдырмайтын және сақтау мен тасымалдау кезінде белгілері мен қасиеттерінің сақталуын қамтамасыз ететін олардың қаптамасының бүтіндігін тексеру; 3. Зерттеу объектісі туралы мәліметтерді толтырудың дұрыстығы мен жеткіліктілігін тексеру; 4. Зерттеуге түскен материалдар мен объектілерді тексеру актісін ресімдеу; 5. Сот сараптамасы объектілерінің бастапқы белгілері мен қасиеттерінің сақталуы және сараптама объектілерін сақтау мен қайтару қағидаларын сақтау жөніндегі шараларды қамтамасыз ету.
		Білімдер:
		1. Қазақстан Республикасының сот сараптамасы саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. Сараптамалық зерттеуге ұсынылған заттай дәлелдемелер мен объектілерді алу, буып-түю, жолдау, тасымалдау тәртібі.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-
	Дағды 2: Сот сараптамасы (зерттеуі) материалдары мен объектілерін зерделеу	Машықтар:
		1. Топырақты сот-сараптамалық зерттеудің мәнін, объектісін және міндеттерін айқындау; 2. Ұсынылған материалдар мен зерттеу объектілерін зерделеу және сараптаманың шешуіне қойылған мәселелер бойынша олардың қорытынды беру үшін жарамдылығы мен жеткіліктілігін бағалау; 3. Топырақты сот-сараптамалық зерттеу объектілерін, олардың ерекшелігін ескере отырып сипаттау; 4. Сот сараптамасын (зерттеуін) жүргізу жоспарын жасау және сараптамалық зерттеудің міндеттерін, бастапқы деректерді ескере отырып, сараптамалық іс-қимылдардың дәйектілігін айқындау; 5. Сот-сараптамалық зерттеу әдістемелерін және/немесе әдістерін таңдау; 6. Сараптама тағайындаған органға қолдаухат ресімдеу; 7. Сараптама объектілерін тіркеу және зерттеуге арналған ғылыми-техникалық құралдар мен тәсілдерді қолдану; 8. Жазбаларды ресімдеу.
		Білімдер:
		1. Қазақстан Республикасының сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. Сот-сараптамалық зерттеудің әдістемелері және/немесе әдістері, топырақты сот-сараптамалық зерттеу саласындағы отандық және шетелдік жетістіктер; 3. Топырақтың сот сараптамасының объектілері және олардың түрлері; 4. Топырақтың сот-сараптамасын тағайындау кезінде материалдарды дайындау және ресімдеудің негізгі қағидалары; 5. Сараптамалық және арнайы зерттеулерді тағайындау және жүргізу тәртібіндегі айырмашылықтар.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-

	Дағды 3: Сот-сараптамалық зерттеуді жүргізу	Машықтар: 1. Сот-сараптамалық зерттеу әдістемелеріне және/немесе әдісіне сәйкес топырақты сот-сараптамалық зерттеуін жүргізу; 2. Құрал-сайманды, аспаптар мен жабдықты дұрыс пайдалану, реактивтерді ұтымды пайдалану (егер олар пайдаланылса); 3. Жабдықты калибрлеуді жүргізу, сондай-ақ жабдықты пайдалану кезінде шығыс реагенттерін ауыстыру; 4. Калибрленген жабдықты және тексерілген өлшем құралдарын пайдалану арқылы өлшемдердің сенімділігі мен қадағалануын қамтамасыз ету; 5. Зерттеу жүргізу кезінде өндірістік орта жағдайларын (температураны, ылғалдылықты) бақылау; 6. Химиялық заттармен жұмыс жүргізу (зертханалық зерттеулер жүргізу үшін күрделі реактивтердің қажетті концентрациядағы ерітінділерін дайындау); 7. Әртүрлі талдау түрлеріне топырақтың сынамасын дайындауды жүргізу; 8. Сот сараптамалық зерттеулердің сапасын бақылауға қатысу; 9. Жазбаларды жүргізу және ресімдеу; 10. Санитариялық нормалар мен ережелердің талаптарын, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау, қоршаған ортаны қорғау, қалдықтарды жинау, есепке алу және кәдеге жарату жөніндегі нұсқаулықтарды сақтау; 11. Реактивтердің кіріс бақылауын және олардың есебін жүргізуге қатысу.

		Білімдер:
		1. Қазақстан Республикасының сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. Топырақты сот-сараптамалық зерттеудің әдістемелері және/немесе әдістері; 3. Геология, химия, биология, топырақтану негіздері; 4. Топырақ, топырақтың қасиеттері туралы жалпы мәліметтер; 5. Зерттеу объектілерінің тектік, топтық, жеке (дараландыру) сипаттамалары; 6. Анықталған белгілерді криминалистикалық бағалау және тұжырымдарды құрастыру; 7. Зертханалық аспаптар пен жабдықтардың жұмыс принциптері, пайдалану ережелері және бағдарламалық қамтамасыз етулері; 8. Стандартты және жұмыс ерітінділерін дайындау әдістері; 9. Өлшем құралдарын калибрлеу, салыстыра тексеру, өлшем құралдарын метрологиялық аттестаттау және олардың бағдарламалық қамтамасыз етуін сертификаттау (аттестаттау) тәртібі; 10. Жүргізілетін өлшемдердің (зерттеулердің) сапасын бақылауды ұйымдастыру қағидаттары; 11. Құрал-саймандарды, аспаптар мен жабдықтарды пайдалану, шығыс материалдарын есепке алу және сақтау тәртібі; 12. Сот сараптамаларын/зерттеулерін жүргізу барысында объектілерді табуға, тіркеуге және зерттеуге арналған ғылыми-техникалық құралдар мен тәсілдер, сот фотосуретінің, бейнетүсірілімнің, фотокестелерді, сызбаларды, диаграммаларды жасау қағидалары; 13. Сараптама/зерттеу жүргізу кезіндегі өндірістік ортаның шарттары (температура, ылғалдылық); 14. Сарапшы қорытындысының сапасын бақылауды ұйымдастыру қағидаттары; 15. Жазбаларды жүргізу ережелері; 16. Еңбекті қорғау, қауіпсіздік техникасы, өндірістік санитария, өрт қауіпсіздігі жөніндегі нұсқаулықтар, қағидалар мен нормалар, сондай-ақ санитариялық-эпидемиологиялық талаптар; 17. Ішкі нормативтік құжаттар, сот сарапшысының лауазымдық міндеттері; 18. Қауіптілік сыныбына сәйкес қалдықтарды жинау, есепке алу және жою жөніндегі нормативтік және құқықтық актілер.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-
	Дағды 4: Сот сараптамасы (зерттеуі) нәтижелерін түсіндіру/өңдеу	Машықтар:
		1. Сот-сараптамалық зерттеу әдістемесіне және/немесе әдісіне сәйкес топырақты сот-сараптамалық зерттеу нәтижелеріне талдау, бағалау және өңдеу жүргізу; 2. Зерттеу нәтижелерінің белгісіздігін бағалауды жүргізу және деректерді ұсыну; 3. Сараптамалық зерттеу нәтижелерін түсіндіру/өңдеу және тұжырымдарды қалыптастыру; 4. Зерттеу нәтижелерін есептеу, талдау, бағалау және өңдеу бойынша жазбаларды жүргізу және ресімдеу.

		Білімдер:
		1. Сот-сараптамалық зерттеудің әдістемелері және/немесе әдістері; 2. Өлшеу нәтижелерінің белгісіздігін бағалаудың жалпы ережелері; 3. Сараптамалық зерттеу нәтижелерінің анықтығы мен объективтілігі дәрежесін бағалаудың ғылыми негізделген тәсілдері мен критерийлері; 4. Зерттеу нәтижелерін есептеудің, талдаудың, бағалаудың және өңдеудің жазбаларын жүргізу қағидалары.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-
	Дағды 5: Сарапшының (маманның) қорытындысын ресімдеу	Машықтар:
		1. Сарапшының (маманның) қорытындысын немесе қорытынды берудің мүмкін еместігі туралы хабарламаны ресімдеу; 2. Бақылау өндірісінің материалдарын қалыптастыру.
		Білімдер:
		1. Қазақстан Республикасының сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. Сарапшы қорытындысын, оның құрылымдық (кіріспе, зерттеу, синтездеу, тұжырымдар) бөліктерін жасау тәртібі. Сарапшы қорытындысы тұжырымдарының нысандары; 3. Құжаттауды, архивтеуді білу.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-
Еңбек функциясы 2: Сараптама тағайындайтын органдармен өзара іс-қимыл	Дағды 1: Сот сараптамаларын жүргізу бойынша сараптамаларды тағайындайтын органдармен өзара іс-қимыл	Машықтар:
		1. Сот сараптамасын жүргізуге арналған шығыстар сметасын жасау және сараптаманы тағайындаған органға сараптама жүргізуге байланысты шеккен шығыстар туралы есепті ұсыну; 2. Өз құзыреті шегінде процестік әрекеттерге маман/сарапшы ретінде қатысу.
		Білімдер:
		1. Қазақстан Республикасының сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. Сараптама құнын есептеу бойынша тарифтер мен әдістер; 3. Сот сарапшысының процессуалдық әрекеттерге маман/сарапшы ретінде қатысу нысандары.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-
	Дағды 2: сараптаманы тағайындайтын органдардың қызметкерлеріне консультация	Машықтар:
		1. Сот сараптамаларын (зерттеулерін) ұйымдастыру және жүргізу мәселелері бойынша сараптама тағайындайтын органдар қызметкерлеріне ақпараттық-түсіндіру жұмыстарына қатысу; 2. Сот сараптамаларын (зерттеулерін) ұйымдастыру және жүргізу мәселелері бойынша сараптама тағайындайтын органдардың қызметкерлері үшін семинарлар өткізу.
		Білімдер:
		1. Қазақстан Республикасының сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. Сот экспертологиясы және криминалистика негіздері; 3. Қылмыстық және азаматтық істер бойынша материалдарды дайындау және ұсыну ерекшеліктері.

	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-
Қосымша еңбек функциясы 1: Ғылыми-зерттеу, ғылыми-әдістемелік және оқу-әдістемелік жұмыстарға қатысу	Дағды 1: Сот сараптамасы саласындағы ғылыми қызметке қатысу	Машықтар:
		1. Технологиялардың, ғылыми әзірлемелердің заманауи деңгейін ескере отырып, сот-сараптамалық зерттеудің қазіргі жай-күйі мен даму перспективаларын зерделеу және талдау; 2. Ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу үшін ұсыныстар мен техникалық-экономикалық негіздеме әзірлеу; 3. Ғылыми зерттеу нәтижелерінің техникалық және экономикалық әсерін негіздеу; 4. Ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыруды және өткізуді жоспарлау; 5. Деректерді жинау, талдау және жүйелеуді жүзеге асыру; 6. Зерттеу жұмыстарының жоспарларына ағымдағы және қорытынды бақылауды, бағалауды және түзетуді жүзеге асыру; 7. Сынақтар мен өлшемдердің тиісті әдістері мен әдістемелерін қолдану; 8. Ғылыми зерттеулер барысында жүргізілген сынақтардың нәтижелерін талдау; 9. Ғылыми-зерттеу жұмыстарының нәтижелерін ресімдеу; 10. Сот-сараптамалық зерттеулердің әдістемелерін, техникалық шешімдерді, ғылыми зерттеулердің әзірлемелерін әзірлеуге, сынақтан өткізуге, валидациялауға және енгізуге қатысу; 11. Орындалған жұмыстың, ғылыми зерттеулердің және/немесе ғылыми-техникалық әзірлемелердің нәтижелері бойынша есептер дайындау; 12. Мақалалар, монографиялар, әдістемелік ұсыныстар мен оқу құралдарын дайындауға қатысу; 13. Жарияланымдар мен ғылыми әзірлемелерге рецензия жүргізу; 14. Сараптамалық қателіктер жіберуге ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау мақсатында сараптамалық практиканы қорытуды жүргізу, сондай-ақ сараптамалық қателіктердің алдын алуға бағытталған ұсыныстарды әзірлеу.
		Білімдер:
		1. Сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. Топыоақты сот-сараптамалық зерттеу саласындағы отандық және шетелдік ғылым мен технологияның заманауи жетістіктері; 3. Ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу немесе ғылыми-техникалық әзірлемелерді орындау әдіснамасы; 4. Ғылыми-зерттеу жұмыстарының мазмұны мен нәтижелерін ресімдеуге қойылатын үлгілік талаптар; 5. Сот-сараптамалық зерттеулердің әдістемелерін әзірлеу, сынақтан өткізу және енгізудің негізгі қағидаттары; 6. Ғылыми зерттеулерді жүргізу немесе ғылыми-техникалық әзірлемелерді орындау жөніндегі әдістемелік материалдар.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-

	Дағды 2: Сот сараптамасы саласындағы нормативтік құқықтық актілер мен нормативтік құжаттардың жобаларын әзірлеуге қатысу	Машықтар: 1. Сот-сараптама қызметі саласындағы нормативтік құқықтық актілердің жобаларын қолданыстағы заңнамаға, реттеу мақсаттарына сәйкестігіне, енгізілетін нормалардың тиімділігіне және олардың салдарына талдау жасау; 2. Сот-сараптама қызметін нормативтік-құқықтық реттеуді жетілдіру, қолданыстағы нормативтік құқықтық актілерге өзгерістер енгізу немесе қайта қарау, жаңа нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу жөнінде ұсыныстар қалыптастыру; 3. Сот сараптамасы саласындағы нормативтік құқықтық актілердің жобаларын әзірлеуге қатысу. Білімдер: 1. Сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. "Құқықтық актілер туралы" Қазақстан Республикасы Заңыны; 3. Нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу, қабылдау, өзгерістер енгізу әртібі, сондай-ақ ресімдеуге қойылатын талаптар.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-
	Дағды 3: Сот сарапшыларын кәсіби даярлауға, біліктілігін арттыруға және қайта даярлауға қатысу	Машықтар: 1. Топырақты сот-сараптамалық зерттеуін жүргізу құқығына біліктілік куәлігін алуға үміткерлерді кәсіптік даярлауға, осы саладағы сот сарапшыларының біліктілігін арттыруға қатысу; 2. Сот сарапшыларын даярлау, біліктілігін арттыру курстарына лектор, дайындық басшысы ретінде қатысу; 3. Оқу-әдістемелік құжаттаманы, оқыту және бақылау құралдарын әзірлеуге қатысу; 4. Кәсіптік оқыту мен біліктілікті арттырудың нысандары мен әдістерін жетілдіруге қатысу; 5. Оқыту нәтижелерінің көрсеткіштерін және оның тиімділігін талдауды жүзеге асыру. Білімдер: 1. Сот-сараптама қызметі саласындағы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілері; 2. Оқу- әдістемелік кешендерді әзірлеудің негізгі қағидаттары мен тәртібі; 3. Оқытудың теориясы мен әдістемесінің негіздері; 4. Баяндамалардың, семинарлық және практикалық сабақтардың жоспарларын жасау тәртібі; 5. Сот сарапшыларын даярлау және олардың біліктілігін арттыру мәселелері жөніндегі әдістемелік материалдар; 6. Сот сарапшыларын кәсіптік даярлаудың, біліктілігін арттырудың нысандары, түрлері, әдістері мен құралдары.
	Дағдыны тану мүмкіндігі:	-
Жеке құзыреттерге қойылатын талаптар:	Жүйелі ойлау Күйзеліске тұрақтылық Командада жұмыс істей білу Аналитикалық ойлау Сапаға бағдары Шешім қабылдау кезіндегі дербестік Тиімді коммуникация дағдылары Тұрақты өзін-өзі дамыту	
Техникалық регламенттер мен ұлттық стандарттардың тізімі:	-	

СБШ -нің ішіндегі басқа кәсіптермен байланыс:	СБШ-нің деңгейі:	Кәсіптің атауы:
	6	Бөлім/бөлімше, сектор басшысы
	7	Басшы/басшының орынбасары

4-ші тарау. Кәсіптік стандарттың техникалық деректері

11. Мемлекеттік органның атауы:
Қазакстан Республикасының Әділет министрлігі
Орындаушы:
Сашкен А.М., +7 (717) 274 06 58, a.sashken@adilet.gov.kz
12. Әзірлеуге қатысатын ұйымдар (кәсіпорындар):
"Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Сот сараптамалары орталығы" республикалық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны
Орындаушылар:
Ертаева Г.Ж., +7 (717) 254 10 05, expert@cse.kz
13. Кәсіптік біліктілік жөніндегі салалық кеңес: №2 , 12.12.2023 ж.
14. Кәсіптік біліктілік жөніндегі ұлттық орган: 14.12.2023 ж.
15. «Атамекен» Қазақстан Республикасының Ұлттық кәсіпкерлер палатасы: 18.10.2023 ж.
16. Нұсқа нөмірі және шығарылған жылы: версия 1, 2024 ж.
17. Болжалды қайта қарау күні: 04.01.2027 ж.